

Woensdag 28 maart 2012
Studiedag NVvMT
ArtEZ Conservatorium
Enschede

Programma

- vanaf 09.00 uur:** Inschrijving en ontvangst met koffie/thee
- 09.45 - 09.55:** Muzikale opening door studenten van ArtEZ
- 09.55 - 10.15:** Welkomstwoord door Juul Diteweg, directeur ArtEZ Enschede, Carola Werger, opleidingshoofd muziektherapie ArtEZ en Albert Berman, voorzitter NVvMT en dagvoorzitter
- 10.15 - 11.15:** Lezing door Sylka Uhlig: 'Vocale interventies'
- 11.15 - 11.30:** Boeksignering door Sylka Uhlig en koffie/theepauze
- 11.30 - 12.45:** **Workshopronde 1**
- 12.45 - 14.00:** Lunch en gelegenheid tot bezoeken informatiemarkt
- 14.00 - 15.15:** **Workshopronde 2**
- 15.15 - 15.45:** Pauze met thee/koffie
- 15.45 - 16.15:** Gezamenlijke afsluiting
- 16:15 - 17.00:** Borrel
- 17:00 - ...** Warme maaltijd voor de liefhebbers

De Stem

Mogelijk is de stem voor muziektherapie het belangrijkste instrument. Behalve voor zang, stemimprovisatie en rap wordt de stem ook gebruikt voor uitleg, bespreking, presentatie, verbale expressie en ga zo maar door. En zelfs wanneer cliënten niet willen of kunnen spreken, kan er met de stem als instrument nog veel worden bereikt. The sky is the limit, behalve voor de zangvogel! Om al die mogelijkheden te verkennen, heeft de werkgroep studiedag van de NVvMT er dit jaar voor gekozen 'De Stem' als thema te nemen en op zoek te gaan naar een divers programma. Of dat gelukt is, kunt u nu zelf beoordelen!

Onze gastspreker, **Sylka Uhlig**, heeft verschillende studies gevolgd en brede ervaring in het gebruik van stem in muziektherapie. Zo heeft ze, na haar Bachelor Creatieve Therapie, scholing gehad in stem-, adem- en lichaamstherapie bij stichting 'Stemwerk' te Rotterdam. Haar Master of Arts Music Therapy titel heeft ze behaald aan de New York University. Momenteel is Sylka bezig met haar promotieonderzoek in Aalborg, Denemarken. Sylka is co-redacteur van het belangrijke boek ['Voicework in Music Therapy'](#). Dit is een uitgebreide internationale verzameling van vocale methoden en onderzoeken uit verschillende werkvelden. Dit boek wordt aan alle deelnemers van de studiedag GRATIS aangeboden! Tijdens deze dag kunt u het laten signeren.

Na de lezing gaan we ons verdiepen in de specifieke toepassingen van de stem, vanuit verschillende invalshoeken. **Annette Sander** laat zien hoe zij vanuit de antroposofische muziektherapie zang als primair instrument gebruikt en wat zingen met ons kan doen. **Juliane Tissen** is gericht op de stem zelf en de verschillende toepassingen die mogelijk zijn door met improvisaties te werken. **Marjon Landheer** werkt als stemcoach en geeft een actieve workshop over een specifieke methode genaamd 'Luisterend Spreken'. De stem komt dus niet alleen als therapeutisch instrument in beeld, maar ook kunnen we ontdekken hoe we onze stem kunnen gebruiken buiten de

muziek om. Bij het werken met de stem als instrument kan tekst en compositie ook worden aangewend. **Jantine Omta** zal vanuit theorie en de praktijk aantonen welke mogelijkheden er zijn met songwriting therapie.

De stem heeft nog meer kanten. In de workshop van **Marja Reinders**, kunnen we de verborgen krachten van onze eigen stem en die van de cliënt onderzoeken dankzij de 'Estill Voice Training'. En wat gebeurt er in ons hoofd? **Monique van Bruggen-Rufi** deelt haar ervaring met neurologische muziektherapie, waarbij ze mensen helpt met praten. Ook onze Engelse gast, **Janet Graham**, helpt mensen met een spraakhandicap met behulp van de Nordoff-Robbins methode. De stem heeft een basale functie voor iedereen. Zelfs wanneer mensen fysiek niet in staat zijn om met hun stem geluid te maken, is er nog een oplossing. **Leon Packbier** en **Jean Steins** zullen ons dit tonen met de Soundbeam. Een vernuftig stukje technologie die mensen in staat stelt om via lichaamsbeweging muziek te maken. Zo blijkt dat iedereen een stem kan hebben!

Wij hopen met dit programma tegelijk een brede als een diepe kijk in het gebruik van de stem te geven. De verschillende workshops bieden een gelegenheid voor mensen die de stem al veel gebruiken om dit nog verder te verdiepen. Mensen die de stem nog niet zo bewust gebruiken, krijgen de gelegenheid om de verschillende mogelijkheden te ontdekken. En mensen die de stem niet als muzikaal instrument gebruiken, kunnen leren hoe ze hun eigen stem effectief kunnen inzetten als communicatiemiddel. Wij hopen dat het een inspirerende dag wordt!

Het bestuur van de NVvMT en de werkgroep studiedag

Gast spreker

Sylka Uhlig

'Vocale interventies'

Sylka Uhlig werkt met muziektherapie en stemwerk in haar eigen praktijk. Voorheen in de VS, inmiddels in Nederland. Daarnaast is ze docent muziektherapie aan de HAN te Nijmegen. In de VS heeft ze gewerkt als muziektherapeut bij Hartsong Inc. Music and Art therapy program for children with disabilities in Scarsdale, NY; als muziektherapeut Bijzonder Onderwijs bij Department of Education New York City; en als muziektherapeut tijdens haar praktijkstage bij Beth Abraham Health Services, Institute for Music and Neurological Function. Voordien heeft ze in Nederland gewerkt als muziektherapeut in het Psychiatrisch Ziekenhuis HC Rümke-groep in Utrecht. Daarbij hoorde individueel en groepswork met forensische patiënten, seksueel getraumatiseerde vrouwen in langdurige behandeling en patiënten in kortdurende behandeling. In 1993 heeft Sylka haar bachelor Creatieve Therapie aan de HAN behaald. Daarna heeft ze scholing in stem-, adem- en lichaamstherapie gevolgd bij stichting Stemwerk in Rotterdam en scholing in oud-oriëntaalse muziektherapie bij Dr. R. Oruc Güvenc in Istanbul, Turkije. In 2001 heeft ze haar Master of Arts Music Therapy behaald aan de New York University in de VS. Momenteel is ze bezig met haar promotieonderzoek bij de HAN en Aalborg University in Denemarken.

Lezing

De professionalisering van de kennis van de menselijke stem is in de laatste jaren enorm gegroeid, ook binnen het vakgebied van de muziektherapie. Op internationale congressen, in publicaties en in contacten met collega's uit het werkveld neemt de vraag naar specifieke vocale interventies en de effecten hiervan sterk toe. Het boek 'Voicework in Music Therapy' is een uitgebreide internationale verzameling van vocale methoden en

onderzoeken uit verschillende werkvelden. De lezing biedt inzicht in de effectieve inzet van vocale interventies en de betekenis hiervan voor de muziektherapie.

Workshop 1

'Stemwerk' door Annette Sander

Anette Sander, zangtherapeut, heeft de opleiding muziektherapie op antroposofische grondslag gedaan. In de antroposofische muziektherapie staat de werking van muziek als medium centraal. Het gaat erom binnen de muziek tot nieuwe gevoelservaring te komen buiten het denkend en oordelend bewustzijn om.

Binnen de antroposofische muziektherapie worden deze ervaringen geoefend en geven nieuwe krachten op psychisch en/of sociaal gebied. Zo wordt een basis gelegd voor veranderingen in het omgaan met zichzelf en de wereld. Het gesprek heeft een ondersteunende functie maar het therapeutisch veranderingsproces vindt plaats in de muzikale ervaringen.

Beschrijving workshop

Annette maakt gebruik van de muzikale elementen ritme, melodie en harmonie.

Ritme is verbonden met de vitale krachten van ons handelen (adem, hartslag, motoriek, ledematen).

Melodie is verbonden met het wakkere bewustzijn.

Harmonie werkt met samenklanken en is verbonden met onze gevoelsstemmingen.

In de workshop wil ze aan de hand van ritme-, melodie- en harmonie oefeningen komen tot het aan den lijve ervaren van wat zangtherapie kan betekenen en hoe muziek in de mens gezondheidskrachten kan activeren.

Maximaal aantal deelnemers: 15

Workshop 2

'Stemimprovisatie' door Juliane Tissen

Juliane Tissen heeft als muziektherapeut ervaring binnen de volwassenen psychiatrie, de verstandelijk gehandicaptenzorg van alle niveaus en kinderen met autisme. Sinds 12 jaar is ze docent op de opleiding Creatieve Therapie Muziek bij Hogeschool Zuyd in Heerlen. Daar geeft ze les in zelfverving, therapeutische improvisatietechnieken, coaching van therapiesimulatie, mentoraat, supervisie en scriptiebegeleiding. Op dit moment is ze in opleiding voor haar Master Supervisie.

Beschrijving workshop

In de workshop zal Juliane verschillende werkvormen aanbieden, die je stap voor stap bij een vrijer gebruik van je stem brengen. Hierbij wordt het hele lijf gebruikt. Daarbij probeert ze de deelnemers te laten ervaren hoe je meer speels en minder vanuit een beoordeling je stem kunt gebruiken. De werkvormen hebben deels een open karakter om je eigen mogelijkheden uit te proberen en deels een gestructureerd karakter (zoals cirkel-song) om tot gezamenlijke improvisatie te komen.

Maximaal aantal deelnemers: 20

Workshop 3

'Luisterend spreken' door Marjon Landheer

Marjon Landheer heeft in 1992 haar eigen bureau Landheer&ZO opgezet. Ze heeft 20 jaar ervaring als coach voor persoonlijke ontwikkeling. Als stemcoach wordt ze veel gevraagd voor mensen met een spraakgebrek en voor spreken in het openbaar. Voorheen was ze werkzaam als persvoorlichter en trainer communicatie in het bedrijfsleven.

Beschrijving workshop

'Luisterend spreken' is een eenvoudige methode om je stem te uiten vanuit het hart. Door letterlijk te luisteren naar de eigen klank volgen de woorden als vanzelf. Je bent dan uit je hoofd en in je hart. Wij maken klanken en ontdekken dat de klank als vanzelf ruimte geeft aan het woord. Welke emotie geeft de klank ons? Dat is pas echt luisteren, echt contact maken met de medemens. Een workshop waar je energie van krijgt met een verrassend einde.

Maximaal aantal deelnemers: 20

Workshop 4

'Songwriting therapie' door Jantine Omta

Jantine Omta is in 2011 geslaagd voor haar bachelor of Music therapy aan het conservatorium in Enschede. Haar afstuderen (stage, minor, scriptie) ging over songwriting therapie. Deze methode heeft ze met name toegepast in de volwassenen psychiatrie en de verstandelijk gehandicaptenzorg.

Beschrijving workshop

Jantine zal iets vertellen over wereldwijde literatuur en ervaringen van songwriting en muziektherapie. Het zal gaan over songwriting in het algemeen en vervolgens gaan de deelnemers actief aan de slag met songwriting therapie. Ten slotte kunnen de deelnemers hun zelfgeschreven liederen aan elkaar laten horen.

Maximaal aantal deelnemers: 15

Workshop 5

'Estill Voice Training' door Marja Reinders

Marja Reinders werkt als opleidingscoördinator bij de Opleiding Docent Muziek aan het ArtEZ conservatorium in Enschede. Ze is docent in zang, methodiek en stemvorming. Tevens is ze Certified Master Teacher Estill Voice Training.

Beschrijving workshop

Binnen de workshop wordt de methode 'Estill Voice Training' behandeld. Deze methode is ontwikkeld door Jo Estill (U.S.A. klassiek zangeres en wetenschapper) om de stem werkelijk te leren controleren. Een en ander is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek.

In 60 minuten gaat Marja met de deelnemers de klankkleur mogelijkheden van de stem (kort) analyseren en verkennen om technisch-bewust verschillende klankkleuren te kunnen maken. Het betreft een ontdekkingsstocht in weten wat je doet. Je eigen stem is in staat om scherper, ronder, warmer, donkerder en lichter te kleuren op het moment dat jij dat nodig hebt.

Maximaal aantal deelnemers: 12

Workshop 6

'Neurologische Muziek Therapie ter bevordering en/of handhaving van spraak/taal' door Monique van Bruggen-Rufi

Monique van Bruggen-Rufi heeft een brede kennis op het gebied van Neurologische Muziek Therapie (NMT). Monique is docent Methodiek Muziektherapie, gitaar- en liedbegeleiding aan het ArtEZ Conservatorium te Enschede en werkt als muziektherapeut bij Atlant Zorggroep te Apeldoorn. Daarnaast heeft Monique haar 'Neurologic Music Therapist-Fellow' behaald, als ook haar Master of Arts Therapy. Momenteel is ze promovenda aan de faculteit Neurologie in het LUMC te Leiden.

Beschrijving workshop

Onder normale omstandigheden heeft iedereen een stem om zich te laten horen, zijn mening te uiten. Maar wat nou als deze stem niet meer naar behoren functioneert? In fysieke zin omdat het stemapparaat niet meer goed werkt (bijvoorbeeld bij Huntington, na OK aan hoofd/halsgebied, of t.g.v. CVA) of omdat er problemen zijn met de taal zelf (woordvindproblemen, zinnen construeren), of door cognitieve problematiek (zoals bij Alzheimer of andere neurodegeneratieve aandoeningen). In al deze gevallen kan de Neurologische Muziek Therapie uitkomst bieden. Spraak en taal zijn immers duidelijk gelokaliseerd in de hersenen. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat muziek juist op deze gebieden van het brein grote invloed kan uitoefenen. Allereerst zal een korte theoretische uitleg gegeven worden over de NMT, in het bijzonder de spraak/taal-technieken. Vervolgens zullen de deelnemers zelf gaan oefenen met deze verschillende technieken. De ervaringen zullen aan het eind van de workshop met de hele groep worden teruggekoppeld.

Maximaal aantal deelnemers: 20

Workshop 7

'When words are not available: Vocal work in music therapy with nonverbal clients' door Janet Graham (UK)

Janet Graham werkte als componist en pianolerares voordat ze haar training als muziektherapeut bij het Nordoff-Robbins London Centre begon (1989-90). Ze werkte vele jaren als therapeut in Londen en Hertfordshire, en als mentor aan de Nordoff-Robbins MMT training, voordat ze verhuisde naar Co. Durham in oktober 2007 als Head Music Therapist voor Nordoff-Robbins North East. Ze werkte tevens als muziektherapeut bij twee care centres in Billingham en Peterlee, waar ze het als erg belonend ervoer als patiënten in rehabilitatie het punt bereiken dat ze gezond genoeg zijn om naar huis terug te keren.

Beschrijving workshop

Deze presentatie en praktische workshop is er op gericht enkele manieren te tonen waarop de stem kan worden gebruikt om te communiceren en een therapeutische relatie op te bouwen met mensen die het gebruik van hun stem hebben verloren, of deze nooit hebben ontwikkeld. Er zullen referenties gemaakt worden naar de Nordoff-Robbins benadering in muziektherapie en er zullen parallellen gelegd worden met het concept van ouder-kind interactie. Audio fragmenten van muziektherapie sessies met een variëteit aan cliënten zullen afgewisseld worden met korte vocale oefeningen.

N.B.: Voertaal Engels

Maximaal aantal deelnemers: 20

Workshop 8

'Stem op muziek-techniek' door Leon Packbier en Jean Steins

Leon Packbier heeft gestudeerd aan het conservatorium van Maastricht (O.M.B. en elektronische toetsinstrumenten). Hij is werkzaam als vakdocent / therapeut binnen het speciaal basisonderwijs. Daarnaast is hij actief podiummuzikant en mede-eigenaar van 'More in Music'.

Jean Steins is mede-eigenaar van 'More in Music', eigenaar van STEINS I.T. consultancy, en programma ontwikkelaar.

Beschrijving workshop

De deelnemers kunnen zelf ervaren welke mogelijkheden de nieuwe ontwikkelingen bieden op het gebied van instrumentarium. Soundbeam-5 is zo'n nieuwe ontwikkeling. Tijdens de workshop wordt uitgelegd op welke verschillende manieren de soundbeam kan worden ingezet (bijvoorbeeld binnen een individuele setting, binnen groepsverband of als instrument binnen een Multi Sensory Environment). Daarnaast komen in het kort nog andere ontwikkelingen en vernieuwingen aan bod op het gebied van aangepast muziekinstrumentarium.

Maximaal aantal deelnemers: 20

Studiedag gegevens

Dagvoorzitter

Albert Berman

ArtEZ Conservatorium

Juul Diteweg
Carola Werger
Studenten ArtEZ

Muzikale opening

Gastspreeker

Sylka Uhlig

Workshopgevers

Annette Sander
Juliane Tissen
Marjon Landheer
Jantine Omta
Marja Reinders
Monique van Bruggen-Rufi
Janet Graham
Leon Packbier
Jean Steins

Informatiemarkt

diverse standhouders, nadere
info volgt nog

Werkgroep studiedag

Emma Jung
Eveline Houtackers
Mirande de Geus
Moniek Korsman
Rik Bosch
Dorien Bruning

Praktische gegevens

Plaats ArtEZ Conservatorium, Van Essengarde 10, 7511 PN Enschede. [Routebeschrijving](#)
T (053) 48 28 130

Inschrijving vanaf 9.00 uur
Het programma start om 9.45 uur en eindigt om 17.00 uur.

Kosten € 90,- leden NVvMT / € 60,- studentleden NVvMT
€ 125,- niet-leden / € 90,- studenten

Kosten zijn inclusief het boek '[Voicework in Music Therapy](#)' van [Felicity Baker en Sylka Uhlig](#) ter waarde van € 35,99 en koffie, thee, lunch, borrel. Ledenprijs geldt ook voor nieuwe leden.

Na afloop van de studiedag kunt u voor € 5 deelnemen aan een gezamenlijke maaltijd.

Accreditatie Deze studiedag is geaccrediteerd bij de [SRVB](#).

Organisatie NVvMT in samenwerking met ArtEZ Conservatorium Enschede

Contact Emma Jung, studiedagen [at] nvvmt.nl

